

Các nguyên tắc CARE đối với quản trị dữ liệu bản địa

Giá trị của dữ liệu trên toàn cầu được nâng cao nhờ cơ sở hạ tầng công nghệ và kết nối số ngày càng hội tụ

Cho dù các kiến thức đang có là được số hóa hay dữ liệu mới có “nguồn gốc kỹ thuật số” thì chúng đều có tác động quan trọng tới việc ra quyết định, phân bổ nguồn lực và đổi mới sáng tạo. Dữ liệu có ý nghĩa quan trọng đối với khả năng thực hiện các quyền tự quyết của cá nhân, tập thể của Người bản địa. Người bản địa thường bị loại khỏi các diễn đàn, hoặc không được tham gia vào việc ra quyết định bởi tri thức của họ chủ yếu tồn tại dưới dạng truyền miệng. Tuyên bố của Liên hợp quốc về quyền của người bản địa (UNDRIP) tái khẳng định quyền của người bản địa trong việc tự quản trị và có quyền kiểm soát di sản văn hóa bản địa như: ngôn ngữ, kiến thức, thực hành, công nghệ, tài nguyên thiên nhiên và lãnh thổ (tức là dữ liệu bản địa). Dữ liệu bản địa, bao gồm dữ liệu do các chính phủ và tổ chức thu thập về Người bản địa và lãnh thổ của họ, thực chất thuộc về năng lực và khả năng của người bản địa trong việc thực hiện quyền con người và trách nhiệm của họ đối với tạo hóa.

Chủ quyền dữ liệu bản địa củng cố quyền tham gia vào việc ra quyết định phù hợp với các giá trị lợi ích tập thể của bản địa.

Hiện nay, phong trào dữ liệu mở và khoa học mở không hoàn toàn gắn với các quyền và lợi ích của Người bản địa. Các nguyên tắc trong phong trào dữ liệu mở (ví dụ: FAIR: *findable* - có thể tìm thấy, *accessible* - có thể truy cập, *interoperable* - có thể chia sẻ, *reusable* - có thể tái sử dụng) chủ yếu tập trung vào các đặc điểm của dữ liệu nhằm tăng cường việc chia sẻ dữ liệu giữa các thực thể mà bỏ qua chênh lệch quyền lực và bối cảnh lịch sử. Chỉ riêng việc chú trọng hơn vào chia sẻ dữ liệu đã tạo ra căng thẳng cho Người bản địa, những người cũng đang đòi hỏi quyền kiểm soát nhiều hơn đối với việc áp dụng và sử dụng dữ liệu và tri thức bản địa vì lợi ích tập thể.

Điều này bao gồm quyền tạo ra giá trị từ dữ liệu Bản địa dựa trên thế giới quan Bản địa và tận dụng những cơ hội trong nền kinh tế tri thức. Các nguyên tắc CARE đối với Quản trị Dữ liệu Bản địa hướng tới con người và hướng tới mục đích, phản ánh vai trò quan trọng của dữ liệu trong việc thúc đẩy đổi mới và quyền tự quyết của người Bản địa. Các nguyên tắc này bổ sung cho các nguyên tắc FAIR hiện có (www.go-fair.org) khuyến khích các phong trào dữ liệu mở cũng như các trào lưu khác về dữ liệu xem xét cả con người và mục đích trong phương châm vận động và theo đuổi.

Các nguyên tắc CARE

Các nguyên tắc Quản trị dữ liệu Bản địa

CARE

Collective Benefit

Lợi ích tập thể

Authority to control

Quyền kiểm soát

Responsibility

Trách nhiệm

Ethics

Đạo đức

Collective Benefit - Lợi ích tập thể

Hệ sinh thái dữ liệu phải được thiết kế và hoạt động theo cách cho phép Người bản địa thu được lợi ích từ dữ liệu.

C1

Đề phát triển và đổi mới toàn diện

Các chính phủ và thể chế phải tích cực hỗ trợ việc sử dụng và tái sử dụng dữ liệu của các dân tộc và cộng đồng bản địa bằng cách tạo điều kiện thuận lợi để thiết lập nền tảng cho các chương trình đổi mới bản địa, tạo ra giá trị và thúc đẩy các quy trình phát triển do địa phương tự quyết định.

C2

Đề quản trị được cải thiện và có sự tham gia của người dân

Dữ liệu cải thiện quá trình lên kế hoạch, triển khai và đánh giá đồng thời hỗ trợ nhu cầu dịch vụ và chính sách của cộng đồng bản địa. Dữ liệu cũng cho phép công dân, các tổ chức và chính phủ tham gia tốt hơn để cải thiện việc ra quyết định. Sử dụng dữ liệu mở có đạo đức có thể giúp tăng cường minh bạch và cải thiện việc ra quyết định bằng cách cung cấp cho các dân tộc và cộng đồng bản địa hiểu biết tốt hơn về con người, vùng lãnh thổ và tài nguyên của họ. Tương tự, dữ liệu có thể đưa ra cái nhìn sâu sắc hơn về các chính sách và chương trình của bên thứ ba ảnh hưởng đến Người bản địa.

C3

Đề có kết quả công bằng

Dữ liệu bản địa dựa trên các giá trị cộng đồng, mở rộng ra xã hội nói chung. Bất kỳ giá trị nào được tạo ra từ dữ liệu Bản địa cần mang lại lợi ích cho các cộng đồng Bản địa theo cách công bằng và đóng góp vào nguyện vọng an sinh của Người bản địa.

Các nguyên tắc CARE

Các nguyên tắc Quản trị dữ liệu Bản địa

CARE

Collective Benefit

Lợi ích tập thể

Authority to control

Quyền kiểm soát

Responsibility

Trách nhiệm

Ethics

Đạo đức

Authority to Control - Quyền kiểm soát

Người bản địa phải được công nhận quyền và lợi ích đối với dữ liệu Bản địa và họ phải được trao quyền kiểm soát dữ liệu đó. Quản trị dữ liệu bản địa cho phép Người bản địa và các cơ quan quản lý xác định cách Người bản địa, cũng như lãnh thổ, tài nguyên, kiến thức và chỉ số địa lý bản địa, được trình bày và xác định trong dữ liệu.

A1

Công nhận quyền và lợi ích

Người bản địa có quyền và lợi ích trong cả Kiến thức và dữ liệu bản địa. Người bản địa có các quyền tập thể và cá nhân để tự nguyện tham gia với sự đồng thuận có ý thức vào quá trình thu thập và sử dụng dữ liệu đó, bao gồm cả việc phát triển các chính sách và chuẩn mực (*protocols*) để thu thập dữ liệu.

A2

Dữ liệu để quản trị

Người bản địa có quyền đối với dữ liệu liên quan đến thế giới quan của họ và trao quyền tự quyết và tự quản trị hiệu quả. Dữ liệu bản địa phải được phổ biến và dễ tiếp cận với các dân tộc và cộng đồng bản địa để hỗ trợ quản trị bản địa.

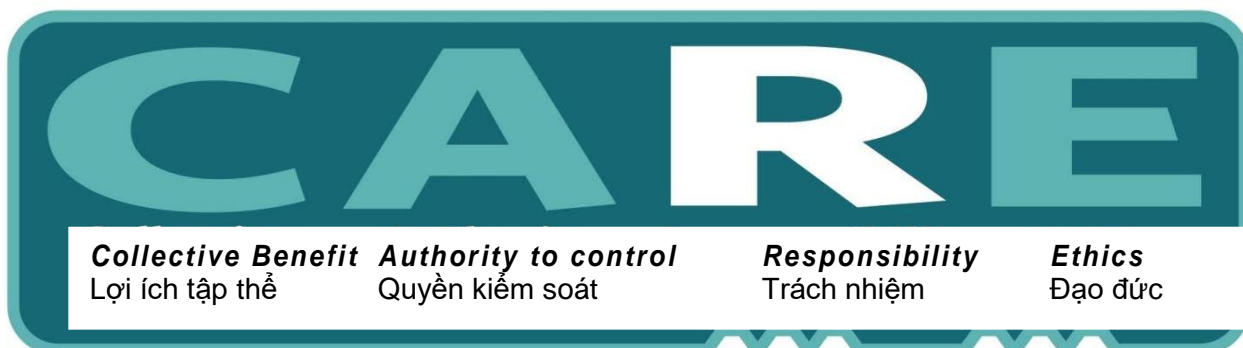
A3

Quản trị dữ liệu

Người Bản địa có quyền phát triển các chuẩn mực quản trị văn hóa đối với dữ liệu Bản địa và là những nhà lãnh đạo tích cực trong việc quản lý và tiếp cận dữ liệu Bản địa, đặc biệt là trong bối cảnh Tri thức Bản địa.

Các nguyên tắc CARE

Các nguyên tắc Quản trị dữ liệu Bản địa

Responsibility - Trách nhiệm

Những người làm việc với dữ liệu Bản địa có trách nhiệm chia sẻ cách sử dụng những dữ liệu đó để hỗ trợ quyền tự quyết định và lợi ích tập thể của Người bản địa. Trách nhiệm giải trình đòi hỏi phải có bằng chứng có ý nghĩa và công khai về những nỗ lực này và những lợi ích tích lũy được dành cho Người bản địa.

R1

Với những mối quan hệ tích cực

Việc sử dụng dữ liệu bản địa sẽ không thể thực hiện được nếu như không được gắn với các mối quan hệ được xây dựng dựa trên sự tôn trọng, có đi có lại, tin cậy và hiểu biết lẫn nhau với chính những người Bản địa liên quan tới dữ liệu. Những người làm việc với dữ liệu Bản địa có trách nhiệm đảm bảo rằng việc tạo ra, giải thích và sử dụng những dữ liệu đó được giữ gìn hoặc tôn trọng nhân phẩm của các dân tộc và cộng đồng Bản địa

R2

Với việc phát triển khả năng và năng lực

Việc sử dụng dữ liệu Bản địa cũng đồng thời đặt ra trách nhiệm tương hỗ trong việc nâng cao hiểu biết về dữ liệu trong cộng đồng Bản địa và hỗ trợ phát triển lực lượng lao động dữ liệu Bản địa và cơ sở hạ tầng kỹ thuật số để tạo, thu thập, quản lý, bảo mật, quản trị và ứng dụng dữ liệu.

R3

Với ngôn ngữ bản địa và thế giới quan

Phải cung cấp các nguồn lực để tạo ra dữ liệu dựa trên ngôn ngữ, thế giới quan và kinh nghiệm sống (bao gồm các giá trị và nguyên tắc) của Người bản địa.

Các nguyên tắc CARE

Các nguyên tắc Quản trị dữ liệu Bản địa

CARE

Collective Benefit

Lợi ích tập thể

Authority to control

Quyền kiểm soát

Responsibility

Trách nhiệm

Ethics

Đạo đức

Ethics - Đạo đức

Quyền và an sinh của Người bản địa phải là mối quan tâm chính trong tất cả các giai đoạn của vòng đời dữ liệu và trên toàn hệ sinh thái dữ liệu.

E1

Đề giảm thiểu tác hại và tối đa hóa lợi ích

Dữ liệu đạo đức là dữ liệu không bêu xấu hoặc miêu tả không đầy đủ về Người bản địa, nền văn hóa hoặc tri thức bản địa.

Dữ liệu đạo đức được thu thập và sử dụng theo cách phù hợp với các khuôn khổ đạo đức Bản địa và với các quyền được khẳng định trong UNDRIP. Việc đánh giá các lợi ích và tác hại đạo đức nên được thực hiện từ quan điểm của Người bản địa, dân tộc hoặc cộng đồng bản địa mà dữ liệu có liên quan.

E2

Đề công bằng

Các quy trình đạo đức giải quyết vấn đề mất cân bằng về quyền lực, nguồn lực và cách những điều này ảnh hưởng đến việc thể hiện các quyền của Người bản địa và quyền con người. Các quy trình đạo đức phải có sự tham gia của đại diện các cộng đồng Bản địa có liên quan.

E3

Đề sử dụng trong tương lai

Quản trị dữ liệu cần tính đến cả lợi ích và tác hại có thể phát sinh trong tương lai dựa trên các khuôn khổ đạo đức được xây dựng từ các giá trị và nguyên tắc của cộng đồng Bản địa có liên quan. Siêu dữ liệu (metadata) phải ghi nhận nguồn gốc và mục đích cũng như các hạn chế hoặc nghĩa vụ trong việc sử dụng thứ cấp, bao gồm các vấn đề về cấp phép sử dụng.